OPBLIJVEN IN Siena

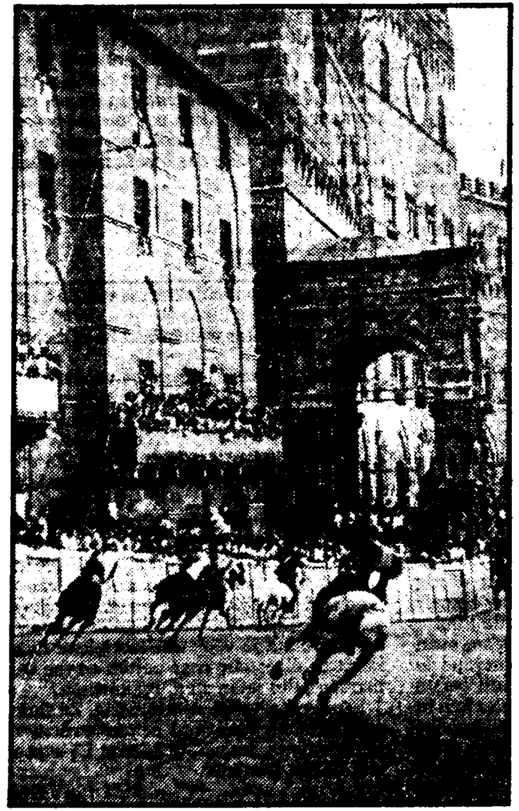

SIENA — De in fel gekleurde tenues gestoken ruiters kunnen ternauwernood hun zwaar gedrogeerde paarden in toom houden. De spanning valt van de grimmige, scherp getekende penosekoppen van de ruiters af te lezen. De paarden briesen en steigeren. De *fantini*, de ruiters, verdringen zich aan de startlijn. Er wordt gesnauwd, gescholden, gestompt en geïntimideerd. De zon is langzaam weggezakt achter de huizen van de Piazza del Campo in Siena, deze schelp van middeleeuwse bouwkunst en perfectie. Eindelijk lijkt zich een reguliere startorde te formeren. Het dertigduizendkoppige publiek dat uren op dit moment heeft zitten wachten, brult nu *„Ora, Ora"* („Het is tijd, kom op").
Binnen luttele seconden zullen de jockeys in een gewelddadige explosie drie ronden in de met zand bedekte piste rond het plein wervelen.
Binnen enkele ogenblikken zullen eeuwenoude vetes opnieuw beslecht worden, zullen mensen miljoenen lires hebben verloren, kreupel geworden paarden op hun genadeschot wachten, maar zal bovenal bekend worden welke wijk van Siena zich met de Palio, het overwinningsbanier, mag tooien. Want voor alles is de Palio het strijdperk waarin de eeuwenoude rivaliteit tussen de 17 *contrade* (wijken) van de Italiaanse stad Siena wordt uitgevochten.
Het startschot klinkt. In ijzingwekkende vaart jagen de jockeys op hun ongezadelde paarden over de arena. Sommige ruiters worden van hun paard geworpen, andere ruiters smakken met paard en al tegen de muren of de keien, terwijl sommige paarden zonder ruiter wezenloos blijven meerennen. Niet de ruiter, maar het eerst aankomende paard is overwinnaar. Drie ronden van halsbrekende toeren later leidt Guileotto met een halve lengte voorsprong zijn *Contrada della Chiocciola* (de wijk van het slakkenhuis) naar de triomf. Onmiddellijk verandert het plein in een onstuimige rood-gele zee van vlaggen, vaandels en sjerpen van de overwinnende wijk. De Palio van 16 augustus 1982 is beslist.
Terwijl de verliezers zich diep verslagen afwenden, stormen de overwinnaars onder een gescandeerd *Chio-Chio-Chio, Chiocciola* met paard en ruiter in hun midden met getrokken vendels door het straatje naar de nabijgelegen kathedraal. Verontruste winkeliers laten ijlings hun rolluiken zakken. Met de held van de dag Guileotto op de schouders en het paard aan de teugels spoelt een buiten zinnen geraakte menigte de immense dom binnen om voor het altaar dank te brengen voor de overwinning. Nooit heb ik zoveel mensen hun emoties de vrije loop zien laten. Mensen vallen elkaar in de armen. Vrouwen, kinderen, grijsaards en volwassen mannen staan hoofdschuddend te huilen over het gelukzalige wonder van de triomf, die aan de contrada ten deel is gevallen.
Maar voordat dit spektakelstuk losbreekt, wordt een lang voorspel van rituelen en tradities doorlopen. Aan de vooravond van de Palio rondzwervend door de wijken kan de buitenstaander opmerkelijke taferelen aanschouwen. Aan de feesttafels op straat houden de *capitano's* (de in verband met de Palio aangestelde leiders van de wijk die uitgerust zijn met dictatoriale bevoegdheden) redevoeringen, waarin zij hoopvol spreken over de wondermiddelen, die de dierenarts het paard van de wijk heeft toegediend. Ook noemt hij de grote sommen geld die aan de *fantino* — evenals middeleeuwse soldaten altijd huurlingen, afkomstig uit de armste streken van Sardinië, Zuid-Italië en de Maremma — ter hand zijn gesteld als premie en als omkopingsgeld voor zijn collega's. Weinig wordt nagelaten om de contrada van de overwinning te verzekeren. Door sluwe combines af te spreken, door regelrechte omkoping, door doping en door een zorgvuldige planning.
Toch kan een overwinning in de Palio nooit een uitgemaakte zaak zijn. Want vrouwe Fortuna is de koningin van de Palio. Zo wordt de toekenning van de paarden aan elke wijk en hun plaats aan de startlijn bepaald door het lot. De rivaliteit bij de Palio is er altijd een tussen twee wijken, die vaak al eeuwen elkaars gezworen vijanden zijn. De tegenstelling is reëel, bitter en intens. Voor vergeving is geen plaats. Verraad tijdens de Palio wordt nooit vergeven of vergeten, maar gewroken. Dat is een heilige plicht. In dit opzicht heeft de Palio veel weg van een vendetta onder christelijke mantel.
Op de middag van de race worden de temperamentvolle renpaarden door de *barbaresco*, de ruiterknecht, die dag en nacht over het paard waakt om vergiftiging door een vijandige wijk te voorkomen, naar de contrada-kerk geleid. Binnenin het kleine kerkje zegent de priester dan het paard en bidt voor de zege van de wijk. Het volksgeloof wil dat het paard dat tijdens de zegening zijn behoefte doet, het geluk aan zijn zijde zal hebben. Rond half vier nestel ik me met m'n metgezel P. op het hoogste punt van het al afgeladen plein. De brandende zon heeft een verwoestende uitwerking. Aan de lopende band vallen mensen flauw. De carabinieri dragen de merendeels vrouwelijke slachtoffers horizontaal over de hoofden van de massa naar de rand van de renbaan, waar ze door ziekenbroeders in gestrekte draf via een brancard worden afgevoerd naar een eerste-hulppost.

De hitte slaat dermate hard toe dat onze meegebrachte fles mineraalwater uit elkaar spat, met verstrekkende gevolgen. Vanaf het hoogste punt van het plein zoekt het lauwe vocht zich onmiddellijk een weg naar beneden. Vele toeschouwers zitten door de hitte en vermoeidheid overmand op de keien, en het wegvliedende water trekt nu door de dichte drommen een spoor van verbouwereerdheid, natte broeken en verontwaardiging.
Een stuurs kijkende Engelse dame van een jaar of 58, die vlak achter ons staat, verkeert in de veronderstelling dat er gewaterd is en sist woedend: *„What a shame."* Even later staat er een rijtje toeschouwers met plakkende broeken en gebalde vuisten naar de onbekende daders ergens boven hen te kijken. Ik volg dit goede voorbeeld, draai mij ook om en sta oog in oog met de Engelse dame, die mij met een blik van afgrijzen en ontzetting aankijkt. Eén moment denkt zij dat Nicolo Machiavelli is teruggekeerd op aarde en tegenover haar staat.
Urenlang trekt vervolgens onder klaroengeschal een bonte historische optocht van vendelzwaaiers en contrada-bestuurders in schitterende kostuums voorbij om de gouden tijd van Siena weer tot leven te brengen. Totdat tenslotte de paarden in de arena verschijnen.
's Avonds straalt in de overwinnende wijk de bewoners nog steeds die merkwaardig hemelse uitdrukking van triomf van hun gezichten. Er wordt voor Italiaanse begrippen stevig gedronken. Zelfs zo dat een jongen en een meisje, gewapend met een mandfles Chianti, zich niet meer staande kunnen houden. Het meisje blijft even later laveloos liggen onder afkeurende blikken. De contrade begint zijn zegetocht door alle delen van de stad in een lange rij van vendelzwaaiers. Tot diep in de nacht weerkaatst het dwingende tromgeroffel van de overwinnaars tegen de muren van deze middeleeuwse stad, die het laagste misdaadcijfer van de westerse wereld schijnt te hebben.
Ondanks het massa-toerisme blijft de Palio voor Siena zelf springlevend. Een Italiaanse zakenman heeft ooit eens bij enkele Sienese wijken aangeklopt om de Palio ook in andere Italiaanse steden als een aantrekkelijke toeristische trekpleister te organiseren. Met de trotse woorden „Wij spelen geen Paliotje, want de Palio is ons leven" werd hem de deur gewezen. De oorsprong van de Palio ligt in de 13e en 14e eeuw, toen belegeraars paardenrennen voor de muren van de omsingelde stad hielden om op pijnlijke wijze duidelijk te maken dat de stad niet alleen de controle over haar gebieden, maar ook over haar bijzondere voorrechten had verloren. Vanaf 1651 ontwikkelt de Palio zich tot de traditionele paardenrace rond het plein van Siena op 2 juli en 16 augustus.
Alleen oorlogen kunnen de Palio stilzetten. Toen Italië in 1919 werd overspoeld door een golf van politiek geweld en stakingen, bleef het aanvankelijk in Siena opmerkelijk rustig. Want daar was met algemene instemming besloten de stakingen en botsingen tussen links en rechts uit te stellen tot na de Palio.

HENDRIK DE JONG